

Signalementen

Het Nederlands van Michiel de Ruyter : morfologie, woordvorming, syntaxis / L. Koelmans. - Assen : Koninklijke Van Gorcum, 2001. - IX, 234 p. ; 24 cm
ISBN 90-232-3697-1 Prijs: € 22,67

In 1959 publiceerde Leendert Koelmans zijn eerste boek over de tekens en de klanken bij Michiel de Ruyter. Reeds toen kondigde hij aan dat dit werk het eerste deel van een drieluik zou vormen. Pas in 1997 verscheen het tweede deel, een lexicon met de woordvoorraad van de vlootvoogd. De publicatie van *Het Nederlands van Michiel de Ruyter* betekent de voltooiing van het drieluik.

Het betreft een taalportret dat in drie delen uiteenvalt: morfologie, woordvorming en syntaxis. De taalgegevens komen uit de ruim 1900 bladzijden handschriftelijk werk die van de zeeheld zijn overgeleverd, voornamelijk scheepsjournaals en brieven. Koelmans pleit in zijn inleiding nadrukkelijk voor taalhistorisch onderzoek op basis van handschriften, omdat hij vermoedt dat dergelijke taaluitingen dicht bij het zeventiende-eeuwse Nederlands staan dan wat ons gedrukt is overgeleverd. Volgens hem hebben drukkers teksten gestandaardiseerd en zijn daardoor regionale en lokale taalinvloeden grotendeels aan het oog onttrokken.

Het boek biedt een rijke opsomming van voorbeelden van De Ruyters idioom. Koelmans voegt er slechts enkele algemene observaties aan toe. Bij de behandeling van de morfologie merkt hij op dat de vlootvoogd veel substantieven, lidwoorden, adjectieven, pronomina en telwoorden verbuigt. Hoewel De Ruyter dit oude systeem vaak hanteert doet hij het weinig systematisch. Koelmans interpreteert dit als een gevolg van een systeem in beweging, misschien reeds in verval. Met betrekking tot de woordvorming stelt hij eveneens vast dat grilligheid troef is. Het is in veel gevallen niet duidelijk of twee woorden aan elkaar geschreven dienen te worden, en van enige consequentie is geen sprake. Op syntactisch gebied heeft De Ruyter de neiging te ontspreiden zodra hij samengestelde zinnen wil maken. De helderheid wordt ook al niet bevorderd doordat elke vorm van interpunctie ontbreekt.

Koelmans benadrukt dat zijn corpus een aantal beperkingen kent. Het genre van het scheepsjournaal levert nogal wat steno-achtige taal op, die niet bijzonder geschikt is voor het analyseren van bijvoorbeeld de syntaxis. Verder schreef De Ruyter dikwijls warrig en maakte hij veel schrijffouten, wat de interpretatie bemoeilijkt. Desondanks acht Koelmans het corpus De Ruyter geschikt voor een afgeronde taalbeschrijving.

Hoewel de analyse voornamelijk descriptief is, kan de uitgebreidheid van het corpus een bijdrage leveren aan een completer beeld van het zeventiende-eeuwse geschreven Nederlands. Koelmans komt tot de conclusie dat zich een bovengewestelijke vorm (en norm?) begon te ontwikkelen, maar dat de invloed van regionale varianten intussen sterk bleef. Auteurs als De Ruyter tonen hoe geschakeerd het zeventiende-eeuwse Nederlands in werkelijkheid was.

Joost Vrieler

Paralipomena : tekstgenetische studies. E. Vanhoutte en D. van Hulle (red.), Antwerpen : Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, 2001. - 189 p. : ill. ; 24 cm. - (AMVC-publicaties ; 3)
ISBN 90-76785-04-X. Prijs: € 11,16

Naast een voorwoord door L. van Dijck en een inleiding door D. van Hulle, bevat deze bundel de tekst van acht voordrachten gehouden op de jaarlijkse studiedag over het literaire bronnenmateriaal van het AMVC. De eerste, die van K. Peeters, is een grotendeels fictioneel en leuk bedoeld verhaal; een paralipomenon ten opzichte van de bundel. Dat laatste geldt ook voor de 'Apologie voor de kladcultuur' van H. Polis. Resten zes werkelijke tekstgenetische studies waarin wordt gedemonstreerd dat een beter begrip van een afzonderlijk werk of van (de ontwikkeling van) een oeuvre kan worden verkregen door de bestudering van paralipomena,